

رابطه کارکرد خانواده مبدأ و ویژگی‌های شخصیتی با هوش هیجانی در دانشجویان

فاطمه فخری^{*۱}

۱- کارشناس ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا، تهران، ایران

* تهران، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا، تهران، ایران Fatemehfakhri157@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر تعیین رابطه کارکرد خانواده مبدأ و ویژگی‌های شخصیتی با هوش هیجانی در دانشجویان بود. پژوهش حاضر، از نوع پژوهش‌های همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش، شامل تمامی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود. روش نمونه‌گیری در دسترس در نظر گرفته شد. بدین منظور ۱۵۰ دانشجو در این پژوهش شرکت کردند. آزمودنی‌ها به پرسشنامه خودگزارشی هوش هیجانی شات (SREI)، پرسشنامه کارکرد خانواده (FAD) و پرسشنامه شخصیتی نئو فرم کوتاه (NEO-FFI) پاسخ دادند. نتایج تحلیل داده‌ها با روش همبستگی پیرسون نشان داد بین کارکرد خانواده مبدأ و روان‌نژندی با هوش هیجانی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. بین برون‌گرایی، گشودگی، توافق‌جویی و وظیفه‌شناسی با هوش هیجانی رابطه مثبت و معنی‌دار به دست آمد. نتایج تحلیل رگرسیون به روش ورود نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی وان‌نژندی، گشودگی و وظیفه‌شناسی می‌تواند به میزان ۳۸ درصد متغیر هوش هیجانی را پیش‌بینی کنند. بنابراین، ضرورت دارد تا جهت تقویت کارکرد خانواده‌ها به منظور توانمندسازی آن‌ها و بهبود ویژگی‌های شخصیتی مناسب در دانشجویان اقدام نمود تا بتوان هوش هیجانی آن‌ها را بهبود بخشید.

اطلاعات مقاله

مقاله پژوهشی کامل

دریافت: ۱۵ اسفند ۱۴۰۱

پذیرش: ۱۴ فروردین ۱۴۰۲

ارائه در سایت: ۳ اردیبهشت ۱۴۰۲

کلید واژگان:

هوش هیجانی

کارکرد خانواده مبدأ

ویژگی‌های شخصیتی

The relationship between the functioning of the family of origin and personality traits with emotional intelligence in students

Fatima Fakhri^{*1}

1- Master's degree, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Al-Zahra University, Tehran, Iran.

* Tehran, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Al-Zahra University, Tehran, Iran, Fatemehfakhri157@gmail.com

Article Information

Original Research Paper

Received 2023-03-06

Accepted 2023-04-03

Available Online 2023-04-23

Keywords:

Emotional Intelligence

The function of the family of origin

Personality characteristics

Abstract

The purpose of the present study was to determine the relationship between the family of origin and personality traits with emotional intelligence in students. The current research was a type of correlational research. The statistical population of the research included all the students of Azad Islamic Institute of Tehran South Branch in the academic year of 2011-2014. The available sampling method was considered. For this purpose, 150 students participated in this research. Subjects responded to SHOT's self-report questionnaire of emotional intelligence (SREI), family functioning questionnaire (FAD) and short-form neo-personality questionnaire (NEO-FFI). The results of data analysis using the Pearson correlation method showed that there is a positive and significant relationship between the functioning of the family of origin and neuroticism with emotional intelligence. A positive and significant relationship was obtained between extroversion, openness, agreeableness and conscientiousness with emotional intelligence. The results of the regression analysis using the entry method showed that the personality traits of agreeableness, openness and conscientiousness can predict 38% of the variable of emotional intelligence. Therefore, it is necessary to strengthen the functioning of families in order to empower them and improve appropriate personality traits in students in order to improve their emotional intelligence.

۱- مقدمه

هوش هیجانی سازه‌ای است که توسط سالووی و مایر [۱] پیشنهاد شده است. بعضی از پژوهشگران هوش هیجانی را نوعی توانایی متشکل از ظرفیت ادراک، ابراز، شناخت، کاربرد و مدیریت هیجان‌ها در خود و دیگران می‌دانند [۱]. باران [۲]، هوش هیجانی را به‌عنوان مجموعه‌ای از ظرفیت‌ها، قابلیت‌ها و مهارت‌های غیرشناختی می‌داند که توانایی‌های فرد را در برخورد موفقیت‌آمیز با مقصیبات و فشارهای محیطی افزایش می‌دهد و به عنوان مجموعه‌ای اساسی از توانایی‌ها شناخته شده است. افرادی که از سطوح بالایی از هوش هیجانی برخوردارند، اغلب می‌توانند درک دقیقی از هیجان‌های خود داشته باشند و راهبردهای پیچیده‌ای را برای تنظیم آن‌ها در جهت اهداف مهم به کار گیرند. در مقابل افرادی که در هوش هیجانی ضعف دارند، ممکن است به دلیل ناتوانی در شناسایی هیجان‌های خود و دیگران، مشکلاتی را در سازگاری و برنامه‌ریزی زندگی تجربه کنند [۳]. افرادی که از هوش هیجانی بالایی برخوردارند، می‌توانند هیجان‌های خود و دیگران را شناسایی، کنترل و مدیریت کرده و با دیگران همدلی کنند. توانایی ادراک دقیق هیجان‌ها، می‌تواند به فرصت‌های بالقوه‌ای برای تعامل اجتماعی کمک کند، از احساس تنهایی بکاهد و بین شغل، خانواده و اوقات فراغت تعامل مطلوبی را شکل دهد [۴].

از نظر رویکرد ساختاری، هر خانواده یک ساختار دارد و این ساختار زمانی که خانواده در شرایط واقعی قرار داشته باشد، شناخته می‌شود [۵]. کارکرد خانواده، توانایی خانواده در هماهنگی یا تطابق با تغییرات ایجاد شده در طول حیات، حل تضادها و تعارض‌ها، هم‌بستگی بین اعضا و موفقیت در الگوهای انضباطی، رعایت حد و مرز بین افراد و اجرای مقررات و اصول حاکم بر آن با هدف حفاظت از نظام خانواده و حفظ تعادل آن است [۶]. خانواده مبدأ به عنوان توانایی خانواده در هماهنگی یا انطباق با تغییرات ایجاد شده، حل تعارضها، همبستگی میان اعضا، موفقیت در الگوهای انضباطی، رعایت حد و مرز میان افراد و اجرای مقررات و اصول حاکم بر این نهاد با هدف حفاظت از کل نظام خانواده تعریف شده است. یکی از اولین مدل‌های نظری درباره کارکرد خانواده مبدأ، مدل کارکرد خانواده مک‌مستر می‌باشد که براساس رویکرد سیستم‌های خانواده طراحی شده است. این مدل توسط اپشتاین و همکاران [۷] مطرح شده است. در این مدل، کارکرد خانواده مبدأ متشکل از شش مؤلفه حل مسئله، نقشها، ارتباط، پاسخدهی عاطفی، آمیزش عاطفی و کنترل رفتار میباشد که روی هم رفته یک بعد کلی را به نام عملکرد کلی خانواده تشکیل می‌دهند. از منظر این پژوهشگران، یک خانواده سالم، روابط و تعامل اعضایش را بهبود میبخشد، از نظر ساختاری و کارکردی انعطاف‌پذیر است. مدل مک‌مستر، تمام جنبه‌های کارکرد خانواده را پوشش نمی‌دهد، با این حال بر جنبه‌هایی از کارکرد خانواده تأکید دارد که بیشترین تأثیر را بر سلامت هیجانی و جسمانی یا مشکلات اعضای خانواده دارند.

پیری [۲۴] در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که بین عملکرد خانواده با هوش هیجانی رابطه معنی‌داری وجود دارد. جهانگیری و همکاران [۹] دریافتند که عملکرد خانواده ناکارآمد با هوش هیجانی همبستگی معنی‌دار و منفی دارد. آتش افروز [۸] در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که کارکرد خانواده با خودکنترلی و هوش هیجانی همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

از سویی، هر فردی خصوصیات شخصیتی بی‌شماری دارد که بخشی از آن‌ها ظاهر و بخش دیگری پنهان است. شخصیت این امکان را فراهم می‌کند تا بتوان پیش‌بینی نمود فرد در اوضاع و احوال معین چه رفتاری از خود نشان می‌دهد.

در واقع، شخصیت بیانگر آن دسته از ویژگی‌های افراد است که الگوی ثابت رفتاری آن‌ها را شکل می‌دهد [۱۰]. ویژگی‌های شخصیتی عبارت است از الگوی به نسبت پایدار صفات، گرایش‌ها یا ویژگی‌هایی که تا اندازه‌ای به رفتار افراد دوام می‌بخشد [۱۱، ۱۲]. شخصیت را در امتداد پنج بعد یا پنج عامل اصلی شامل روان‌نژندی، برون‌گرایی، گشوده بودن، توافق‌جویی و وظیفه‌شناسی توصیف کردند. روان‌نژندی به تمایل فرد به تجربه اضطراب، تنش، خصومت، تکانش‌وری، افسردگی و خودکم‌بینی اشاره دارد. برون‌گرایی به تمایل فرد به مثبت بودن، جرأت‌طلبی، پرانرژی بودن و صمیمی بودن می‌پردازد. توافق‌جویی، تمایل فرد به بخشندگی، مهربانی، سخاوت، همدلی و همفکری، نوع‌دوستی و اعتماددوری را در برمی‌گیرد. وظیفه‌شناسی به تمایل به منظم بودن، داشتن قابلیت، اعتماد و اتکا، خودنظم‌بخشی، پیشرفت‌مداری، منطقی و آرام بودن اشاره دارد و گشوده بودن به تجربه به تمایل فرد به کنجکاوی، عشق به هنر، هنرمندی، انعطاف‌پذیری و خردورزی اشاره دارد [۱۳].

احمدی [۱۴] در پژوهش خود به این نتیجه رسید که بین برون‌گرایی، تجربه‌پذیری، توافق‌پذیری و وجدان‌گرایی با هوش هیجانی رابطه مثبت و معنی‌دار و بین هوش هیجانی و روان‌نخور خوبی رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد. نظرزاده و اقامحمدیان شهرباف [۲۳] به این نتیجه رسیدند که بین ویژگی‌های شخصیتی با هوش هیجانی رابطه معنی‌داری وجود دارد. این ارتباط در مؤلفه وجدانی بودن قوی‌تر بود. فیلی و نادری [۱۶] نیز در پژوهشی دریافتند که رابطه معنی‌داری بین هوش هیجانی با گشودگی و خوشایندی وجود دارد. انتونانزاس [۱۷] در پژوهش خود دریافتند که ویژگی‌های شخصیتی می‌توانند نزدیک به ۴۰ درصد از واریانس هوش هیجانی را پیش‌بینی کنند. شناسایی عوامل و متغیرهایی که بر هوش هیجانی دانشجویان مؤثر است، هم از لحاظ نظری و هم از نظر بالینی دارای اهمیت فراوانی است؛ چرا که فهم بیشتر ما از فرایندهای زمینه‌ساز روان‌شناختی و عوامل پیش‌بینی‌کننده می‌تواند به درک بهتر هوش هیجانی منجر شود، به طوری که می‌توان آن را به صورت مؤثر و کارآمد مورد استفاده و بررسی قرار داد. شناخت عملکرد خانواده مبدأ و ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان می‌تواند به بهبود هوش هیجانی دانشجویان کمک کند، ضروری به نظر می‌رسد. از این رو، پژوهشگر در این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این مسئله است که آیا کارکرد خانواده مبدأ و ویژگی‌های شخصیتی می‌توانند با هوش هیجانی ارتباط داشته باشند؟

۲- روش پژوهش

پژوهش حاضر، توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل تمامی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب بود که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ در این دانشگاه مشغول به تحصیل بودند. از این جامعه آماری به روش در دسترس، تعداد ۱۵۰ دانشجو انتخاب شدند. پس از کسب رضایت از آزمودنی‌ها و دادن اطمینان به آن‌ها مبنی بر محرمانه بودن پاسخ‌هایشان، پرسشنامه‌های پژوهش در اختیار آن‌ها قرار داده شد.

۳- ابزار پژوهش

۳-۱- پرسشنامه خودگزارشی هوش هیجانی شات (SREI)

پرسشنامه خودگزارشی هوش هیجانی شات [۱۸]، یک پرسشنامه مداخله-کاغذی است که ۳۳ ماده دارد. آزمودنی باید به هر یک از ماده‌های پرسشنامه که در یک مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالف (۱) تا کاملاً موافق (۵) تنظیم

شده است، پاسخ گوید. هم‌چنین، نمره‌گذاری ماده‌های ۵، ۲۸ و ۳۳ پرسشنامه فوق به صورت معکوس می‌باشد و کمترین و بیشترین نمره در پرسش‌نامه خود-گزارشی هوش هیجانی شات به ترتیب ۴۵ و ۱۶۵ می‌باشد. این پرسشنامه توسط شات (۱۹۹۸) براساس مدل نظری هوش هیجانی مایر و سالوی [۱] تدوین شده است. این پرسشنامه شامل سه مؤلفه هوش هیجانی است: الف) ارزیابی و ابراز هیجان، ب) تنظیم هیجان و ج) بهره‌برداری از هیجان. مایر و سالوی [۱]، ضریب پایایی آلفای کرونباخ آن را ۰/۸۰ به دست آوردند. خسرو جاوید [۱۹]، پایایی کل پرسشنامه را ۰/۸۱، تنظیم هیجان را ۰/۷۸، ارزیابی و ابراز هیجان را ۰/۶۷ و بهره‌برداری از هیجان را ۰/۵۰ بدست آورد. شغابی [۲۰] برای روایی پرسشنامه هوش هیجانی شات از همبسته نمودن آن با پرسشنامه خودگزارشی هوش هیجانی پترایدز و فارتنام (۲۰۰۰)، ضریب همبستگی ۰/۳۰ را به دست آورده است. در پژوهش حاضر، برای محاسبه ضرایب پایایی پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که مقادیر آن برای کل پرسشنامه هوش هیجانی ۰/۸۴ و برای خرده‌مقیاس‌های ارزیابی و ابراز هیجان ۰/۶۷، تنظیم هیجان ۰/۶۳ و بهره‌برداری از هیجان ۰/۷۳ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی قابل قبول این پرسشنامه است.

۳-۲- پرسشنامه کارکرد خانواده (FAD)

پرسشنامه کارکرد خانواده (FAD)، توسط اپشتاین و همکاران [۷]، برای ارزیابی کارکرد خانواده با عنوان توصیف مدل مک‌مستر، با هدف توصیف ویژگی‌های سازمانی و ساختاری خانواده تهیه گردیده است و توانایی خانواده را در سازش با خود، وظایف خانوادگی مورد سنجش قرار می‌دهد. نسخه ابتدایی این پرسشنامه دارای ۵۳ ماده بوده که در نسخه ایرانی آن هفت ماده جهت بالا بردن روایی ابزار به آن اضافه شده است که در نهایت ۶۰ سؤال می‌شود و در یک طیف چهار درجه‌ای لیکرت از کاملاً موافقم (۱) تا کاملاً مخالفم (۴) تنظیم شده است. این پرسشنامه دارای هفت خرده‌مقیاس ارتباط، پاسخ‌دهی عاطفی، تخصیص نقش، عملکرد کلی، حل مسئله، دلبستگی عاطفی و کنترل رفتار است و از جمع نمرات خرده‌مقیاس‌های شش‌گانه، نمره کل به دست می‌آید. هر سؤال این پرسشنامه به یکی از این خرده‌مقیاس‌ها یا ابعاد مربوط می‌شود که عملکرد سالم و ناسالم خانواده را توصیف می‌کند. دامنه نمرات بین ۶۰ تا ۲۴۰ برای کل پرسشنامه قرار می‌گیرد. نمرات بالاتر نشان‌دهنده عملکرد ضعیف‌تر خانواده و نمرات کمتر نشان‌دهنده عملکرد بهتر خانواده است [۲۸]. در پژوهش اپشتاین و همکاران [۷]، دامنه ضریب آلفای کرونباخ مجموعه‌ها بین ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ نشان دهنده همسانی درونی بالای آن است. در پژوهش یوسفی [۲۹]، ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های حل مشکل ۰/۸۶، ارتباطات ۰/۸۷، نقش‌ها ۰/۸۷، پاسخ عاطفی ۰/۸۱، آمیزش عاطفی ۰/۸۹، کنترل رفتار ۰/۸۷، عملکرد کلی ۰/۸۲ و برای کل پرسشنامه ۰/۸۳ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مناسب این پرسشنامه است. اپشتاین و همکاران [۷] ضمن اجرای پژوهش درباره «انطباق با بازنشستگی»، ۱۷۸ زوج را که سال‌های دهه شصت عمر خود را طی می‌کردند، مورد مطالعه قرار دادند. در این پژوهش، روایی همزمان FAD با مقیاس روحیه مناسب با سن پیری فیلادلفیا (PGMS) و مقیاس رضایت از ازدواج لاک و الوس (LWMSS) توانست ۰/۲۸ (R=۰/۵۳) واریانس LWMSS را به طور جداگانه برای هر یک از زوجین پیشبینی کند. بنابراین، این دو مقیاس، پدیده‌هایی را که مربوط به هم بودند، اندازه گرفتند. در سنجش روایی پیشین، خانوادهازماهی FAD همچنین توانست ۰/۲۲ واریانس (PGMS (47/0=R) را برای شوهران و ۰/۱۷ واریانس (R=۰/۴۱) را برای زنان، پیشبینی کند. در یک تحلیل موازی، LWMSS توانست فقط ۱۱

۳-۳- پرسشنامه شخصیتی نئو فرم کوتاه (NEO-FFI)

این پرسشنامه برای نخستین بار در سال ۱۹۸۵ توسط کاستا و مک کری [۱۲] ساخته شده مورد بررسی دوباره قرار گرفته است و دارای ۶۰ ماده است که در آن پنج عامل اصلی شخصیت شامل روان‌نژندی (N)، برون‌گرایی (E)، گشوده بودن (O)، توافق‌جویی (A) و وظیفه‌شناسی (C) قرار دارند. هر یک از ویژگی‌های یاد شده در این آزمون با ۱۲ پرسش اندازه‌گیری می‌شود [۱۲]. این مقیاس برای اولین بار توسط کیامهر (۱۳۸۱) به زبان فارسی ترجمه و استفاده شده است. شیوه پاسخ‌دهی به این صورت است که آزمودنی جواب را در یک طیف ۵ درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالفم (۴) تا کاملاً موافقم (۰) انتخاب می‌کند. این پرسشنامه نمره کل ندارد و دامنه نمرات برای هر خرده‌مقیاس بین ۱۲ تا ۶۰ قرار می‌گیرد. نمره بالاتر نشان‌دهنده ویژگی شخصیتی در آزمودنی است. برای تعیین پایایی پرسشنامه شخصیت نئو فرم کوتاه، مک‌کرای و همکاران [۱۲] در پژوهشی که روی ۲۰۸ نفر از دانشجویان انجام دادند، ضرایب پایایی خرده مقیاس‌های آن را ۰/۷۱ (N)، ۰/۷۵ (E)، ۰/۸۰ (O)، ۰/۷۹ (A)، ۰/۷۹ (C) ذکر کردند. در هنجاریابی آزمون NEO که توسط گروسی فرشی (۱۳۸۰) روی نمونه‌ای با حجم ۲۰۰۰ نفر از بین دانشجویان دانشگاه‌های تبریز، شیراز و دانشگاه‌های علوم پزشکی این دو شهر صورت گرفت، ضریب همبستگی ۵ بعد اصلی را بین ۰/۵۶ تا ۰/۸۷ گزارش کرده است. ضرایب آلفای کرونباخ در هر یک از عوامل اصلی روان‌نژندی، برون‌گرایی، گشوده‌بودن، توافق‌جویی و وجدان‌گرایی به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۷۳، ۰/۵۶، ۰/۶۸ و ۰/۸۷ به دست آمد. روایی محتوایی این پرسشنامه را مک‌کرای و همکاران (۲۰۰۵) بررسی نموده و در پژوهشی که برای تجدید نظر در پرسشنامه (NEO-FFI) روی ۱۴۹۲ نفر انجام دادند، ضریب همبستگی این آزمون را با سیاهه نئو ۲۴۰ سؤالی برای پنج ویژگی شخصیتی نئو به ترتیب ۰/۸۳ (E)، ۰/۹۱ (O)، ۰/۷۶ (A) و ۰/۸۶ (C) گزارش کردند. گروسی فرشی (۱۳۸۰)، جهت بررسی اعتبار محتوایی این آزمون از همبستگی بین دو فرم گزارش شخصی (S) و فرم ارزیابی مشاهده‌گر (R)، استفاده شد، که بیشترین همبستگی به میزان ۰/۶۶ و در عامل برون‌گرایی و کمترین آن به میزان ۰/۴۵ در عامل سازگاری بود. در پژوهش حاضر، برای محاسبه ضرایب پایایی این پرسش‌نامه، از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که برای خرده‌مقیاس‌های بیان شده به ترتیب ۰/۵۵، ۰/۸۸، ۰/۵۶، ۰/۶۴ و ۰/۷۱ به دست آمد و نشان‌دهنده پایایی قابل قبول این پرسشنامه است.

۴- یافته‌ها

نتایج آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف معیار در جدول ۱ آورده شده است. هم‌چنین، برای بررسی همبستگی بین متغیرهای کارکرد خانواده مبدأ و

۵- بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین کارکرد خانواده مبدأ و ویژگی‌های شخصیتی با هوش هیجانی در دانشجویان بود. نتایج به دست آمده نشان داد که بین کارکرد خانواده مبدأ با هوش هیجانی رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. این یافته، با نتایج پژوهش‌های پیری [۲۴]، جهانگیری و همکاران [۹]، آتش‌افروز [۸] همخوان است. درون مایه‌های هوش هیجانی در محیط خانواده و در خانواده با کارکرد سالم شکل می‌گیرد و والدین با صحبت کردن، مکث کردن، توجه کردن به بیان احساسات و حالات هیجانی کودک، دادن فرصت تمرین هیجان‌ها به او و ارائه الگو مناسب می‌توانند سنگ بنای روابط اجتماعی و پرورش هیجانی را در کودکان بنا گذارند [۲۲]. از سوی دیگر، ارتقای بهره هیجانی کودک، خود پیش‌بینی‌کننده معنی‌داری برای بسیاری از بازده‌های تحصیلی و غیرتحصیلی از جمله مدیریت هیجان‌ها می‌باشد. بنابراین، می‌توان گفت که خانواده با ایفای مناسب کارکردهای خود، هوش هیجانی فرزندان را ارتقا می‌بخشد و فرزندان با هوش هیجانی بالاتر به احتمال بیشتری می‌توانند وقت، احساسات و رفتار خود مدیریت کنند [۸].

هم‌چنین، نتایج نشان داد که بین روان‌نژندی رابطه منفی و معنی‌دار و برون‌گرایی، گشودگی، توافق‌جویی و وظیفه‌شناسی رابطه مثبت و معنی‌دار با هوش هیجانی دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های احمدی [۱۴]، نظرزاده و آقامحمدیان شعرباف [۲۳]، فیلی و نادری [۱۶] و انتونانزاس [۱۷] همخوان است. به نظر می‌آید روان‌نژندی که بیانگر تمایل و آمادگی برای تجربه اضطراب، تنش، خودخوری، خصومت، تکانش‌وری، کم‌رویی، تفکر غیرمنطقی، افسردگی و عزت نفس پایین است، با تحمیل درماندگی روان‌شناختی بر فرد، هوش هیجانی وی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. درماندگی روان‌شناختی فرد روان‌نژند، علاوه بر ایجاد اختلال در سیستم پردازش شناختی، هوش هیجانی را دچار اختلال می‌کند. این در حالی است که افراد با هوش هیجانی قادرند احساسات تکانشی و هیجانات آشفته خود را به خوبی تنظیم کنند و حتی در موقعیت پرتنش نیز خونسرد، خویشتن‌دار و باثبات رفتار می‌کنند. به جای این که با ترس از شکست فعالیت کنند، براساس امید به موفقیت عمل می‌کنند، وجود مشکلات را به علت شرایط می‌بینند نه ضعف‌های خود [۲۵]. بنابراین، وجود رابطه منفی بین روان‌نژندی و هوش هیجانی قابل درک است. برون‌گرایی شامل عناصر الگوی ترکیبی هوش هیجانی مانند محبت، جمع‌گرایی، قاطعیت، فعال بودن، هیجان‌خواهی و هیجانات مثبت است. افراد با نمره بالا در برون‌گرایی افرادی صمیمی و با محبت هستند که ارتباط دوستانه‌تری با دیگران دارند و به آسانی با دیگران مراوده و دوستی برقرار می‌کنند. این افراد جمع‌گرا هستند و از بودن با دیگران لذت می‌برند. مسلط، محکم و اجتماعی هستند و بدون تردید حرف می‌زنند و در گروه بیشتر نقش رهبری را بر عهده داند این افراد، پراثری و همیشه مشغول فعالیت هستند. تمایل به تجربه هیجانات مثبت مانند شادی، لذت، عشق و هیجان دارند [۲۶] بنابراین، دارای هوش هیجانی بالاتری هستند. افراد دارای ویژگی توافق‌جویی علاوه بر عملکرد و کارایی مناسب، از تفکر منطقی و تمرکز بالا برخوردارند و دارای ثبات بیشتر و افسردگی کمتر هستند که همخوان با فرض مهم نظریه خودتعیین‌گری است مبنی بر این که برآورده شدن نیازهای زندگی باعث بهزیستی، رضایت از زندگی و بالا رفتن هوش هیجانی می‌شود [۲۷]. ویژگی‌های سازمان‌دهی و نظم و ترتیب مربوط به وظیفه‌شناسی توانایی لازم برای فعال‌سازی مکانیسم تنظیم و مدیریت هیجان‌ها را به منظور عملی‌سازی احساسات و هیجان‌ها در دو سطح فردی و بین‌فردی ندارند یا این توانمندی در خدمت سایر عوامل شخصیتی مانند گشودگی بودن قرار می‌گیرند و از این طریق اعمال می‌شوند. افراد وظیفه‌شناس توانایی مهار و

ویژگی‌های شخصیتی با هوش هیجانی، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱ ارائه می‌شود.

جدول ۱ ضرایب همبستگی بین کارکرد خانواده مبدأ و ویژگی‌های شخصیتی با هوش

متغیرها	میانگین	SD	هیجانی		
			ضرایب همبستگی		
هوش هیجانی	۱۰۱/۶۲	۲۱/۴۹	-۰/۳۴	-۰/۵۳	۰/۳۰
کارکرد خانواده مبدأ	۱۲۲/۰۹	۳۱/۰۵	-۰/۳۶	-۰/۳۴	۰/۳۳
روان‌نژندی	۳۰/۲۳	۸/۳۰	-۰/۳۲	-۰/۳۹	۰/۴۲
برون‌گرایی	۳۲/۷۳	۶/۹۶	۰/۲۷	-۰/۴۵	-۰/۲۳
گشودگی	۳۵/۰۸	۵۶۷	۰/۳۶	۰/۶۴	۰/۶۴
توافق‌جویی	۳۲/۳۵	۸/۸۷	۰/۳۶	۰/۵۷	۰/۵۷
وظیفه‌شناسی	۳۴/۲۲	۱۰/۳۹	۰/۳۶	۰/۵۷	۰/۵۷

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، رابطه کارکرد خانواده مبدأ و روان‌نژندی با هوش هیجانی منفی و معنی‌دار و رابطه برون‌گرایی، گشودگی، توافق‌جویی و وظیفه‌شناسی با هوش هیجانی مثبت و معنی‌دار است (p < ۰/۰۰۱). جهت بررسی توان کارکرد خانواده مبدأ و ویژگی‌های شخصیتی در پیش‌بینی هوش هیجانی از رگرسیون به روش ورود (Enter) استفاده شد. به این ترتیب که قدرت پیش‌بینی‌کنندگی متغیرهای پیش‌بین برای هوش هیجانی آزمون شد و نتایج آن در جدول ۲ ارائه می‌شود.

جدول ۲ نتایج رگرسیون به روش ورود کارکرد خانواده مبدأ و ویژگی‌های شخصیتی

متغیر	با تاب‌آوری				
	ضرایب رگرسیونی	T آزمون	Sig	Toler	F
مقدار ثابت	۱۰۵/۳۳	۵/۹۱	۰/۰۰۱	-	-
کارکرد خانواده مبدأ	-۰/۰۸	-۱/۵۹	۰/۱۱۳	۰/۷۴	۱/۳۳
روان‌نژندی	-۰/۱۸۷	-۴/۰۴	۰/۰۰۱	۰/۶۲	۱/۵۹
برون‌گرایی	۰/۱۵	۰/۶۶	۰/۵۰۵	۰/۷۲	۱/۳۷
گشودگی	۰/۹۲	۳/۳۸	۰/۰۰۱	۰/۴۷	۲/۱۱
توافق‌جویی	۰/۳۷	۱/۷۰	۰/۰۹۰	۰/۵۳	۱/۸۸
وظیفه‌شناسی	-۰/۵۰	-۲/۴۵	۰/۰۱۵	۰/۴۴	۲/۲۴
خلاصه مدل	R	RS	تعدیل شده R مجذور		
	۰/۶۱	۰/۳۸	۰/۳۵		
ANOVA	F	Sig	دوربین واتسون		
	۱۴/۶۳	۰/۰۰۱	۱/۹۳		

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، نتایج بیانگر آن است که خرده‌مقیاس‌های روان‌نژندی، گشودگی و وظیفه‌شناسی می‌توانند به میزان ۳۸ درصد متغیر هوش هیجانی را پیش‌بینی کنند. در واقع، این عدد نشان می‌دهد که ۳۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته تحت تأثیر روان‌نژندی، گشودگی و وظیفه‌شناسی است. همان‌گونه که جدول نشان می‌دهد، مقدار $F(63/14)$ در سطح خطای کمتر از ۰/۰۰۱ معنی‌دار است و می‌توان گفت فرض صفر مبنی بر این که R چندگانه در جامعه برابر با صفر است، رد می‌شود.

[12] McCrae, R. R., Terracciano, A., & 79 Members of the Personality Profiles of Cultures Project. (2005). Personality profiles of cultures: Aggregate personality traits. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 407-425.

[13] Hengartner, M. P., Linden, D., Bohleber, L., & Wyl, A. (2017). Big five personality traits and the general factor of personality as moderators of stress and coping reactions following an emergency alarm on a Swiss University Campus. *Stress and Health*, 33(1), 35-44.

[۱۴] احمدی، محمدسعید (۱۳۹۱). رابطه بین ویژگی‌های پنج عاملی شخصیتی و هوش هیجانی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی میانه. دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی، ۱۳(۴۸)، ۴۵-۵۳.

[۱۵] نظرزاده، فرید و آقامحمدیان شرف، حمیدرضا (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با هوش هیجانی دانش‌آموزان. کنگره سراسری روانشناسی کودک و نوجوان، تهران.

[۱۶] فیلی، راحله و نادى، محمدعلی (۱۳۹۰). رابطه ویژگی‌های شخصیتی با هوش هیجانی و رفتارهای ضدتولید در کارخانه‌های لبنی شهر شیرز. روش‌ها و مدل‌های روانشناختی، ۲(۶)، ۸۱-۶۹.

[17] Antoñanzas, J. L. (2021). The relationship of personality, emotional intelligence, and aggressiveness in students: A study using the Big Five Personality Questionnaire for Children and Adults (BFQ-NA). *Eur J Investig Health Psychol. Educ*, 11, 1-11.

[18] Schutt, N. S. (1998). Development and validation of measure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 25, 167-177.

[۱۹] خسرو جاوید، مهناز (۱۳۸۰). بررسی اعتبار و روایی سازه‌ی مقیاس هوش هیجانی شات در نوجوانان. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.

[۲۰] شغابی، معصومه (۱۳۸۹). رابطه‌ی صفات شخصیت، هوش هیجانی و یادگیری خودراهبر با رضایت از زندگی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر سال سوم دبیرستان‌های دولتی شهر بوشهر. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.

[۲۱] یوسفی، ناصر (۱۳۹۱). بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس شیوه سنجش خانوادگی مک مستر (FAD). فصل‌نامه اندازه‌گیری تربیتی، ۳(۷)، ۸۵-۱۱۴.

[۲۲] کارتر، فیلیپ (۲۰۰۹). هوش هیجانی خود را بسنجید. ترجمه محمود امیری‌نیا و پریسا آقازاده (۱۳۹۳). تهران: انتشارات آراسته.

[۲۳] نظرزاده، فرید و آقامحمدیان شرف، حمیدرضا (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با هوش هیجانی دانش‌آموزان. کنگره سراسری روانشناسی کودک و نوجوان، تهران.

[۲۴] پیری، نفیسه (۱۳۹۸). رابطه سبک‌های فرزندپروری و عملکرد خانواده با هوش هیجانی. سومین کنفرانس بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم تربیتی، مدیریت و روانشناسی، تهران.

[25] Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books.

[۲۶] حق‌شناس، حسین (۱۳۸۵). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و سلامت روان دانش‌آموزان دبیرستان‌های تیزهوشان و دبیرستان‌های عادی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

[۲۷] بشارت، محمدعلی (۱۳۸۶). نارسایی هیجانی و سبک‌های دفاعی. مجله علمی پژوهشی اصول بهداشت روانی، ۱۰(۳)، ۱۹۰-۱۸۱.

[۲۸] مؤمنی، خدامراد و علیخانی، مصطفی (۱۳۹۲). رابطه کارکرد خانواده، تمایز یافتگی خود و تاب‌آوری با استرس، اضطراب و افسردگی در زنان متأهل شهر کرمانشاه. فصل‌نامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده، ۳(۲)، ۳۱۴-۲۹۰.

[۲۹] یوسفی، ناصر (۱۳۹۱). بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس شیوه سنجش خانوادگی مک مستر (FAD). فصل‌نامه اندازه‌گیری تربیتی، ۳(۷)، ۸۵-۱۱۴.

تنظیم رفتار خود را دارند و این باعث می‌شود که بتوانند هوش هیجانی خود را بهبود بخشند [۲۷]. فردی که دارای ویژگی وظیفه‌شناسی است، با اراده و مصمم تمایل به موفقیت دارد. در طول دوره رشد اغلب افراد یاد می‌گیرند که چگونه با آرزوهای‌شان کنار بیایند و توانایی جلوگیری از تکانه‌ها و وسوسه‌ها را کسب کنند. کنترل خود هم‌چنین می‌تواند به مفهوم قدرت طرح‌ریزی خیلی فعال، سازمان‌دهی و انجام وظایف محوله به نحو مطلوب نیز باشد. تفاوت‌های فردی در این مورد اساس وظیفه‌شناسی است. اما فرد ممکن است در راه رسیدن به موفقیت‌ها به بسیاری از عواطف و احساسات درونی خود توجهی نکند و راه خود را بدون توجه به هیجانات ادامه دهد و همین وظیفه‌شناسی و تابع مقررات بودن به ایجاد فردی منضبط و دارای هوش هیجانی بالا تبدیل می‌شود. تعداد زیاد پرسش‌های پرسشنامه‌ها به طولانی شدن زمان اجرای آن انجامید که بر مقدار دقت پاسخ‌های شرکت‌کنندگان بی‌تأثیر نبوده است. خودارزنده‌سازی، محدودیت در تعمیم نتایج به افراد گروه‌ها و شهرهای دیگر و عدم کنترل متغیرهای مزاحم محدودیت دیگر پژوهش بود. در پژوهش‌های آتی می‌توان نقش متغیر فرهنگی و سبک فرزندپروری را در روابط مورد بررسی در این پژوهش دخیل دانست و مسئله از جانب دیگری بررسی شود. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی متغیرهایی که در پژوهش حاضر کنترل نشده است، کنترل شود. به منظور دستیابی به پاسخ‌های واقعی‌تر پیشنهاد می‌شود، علاوه بر پرسشنامه، از روش مصاحبه نیز جهت بررسی متغیرهای پژوهش استفاده شود.

۶- منابع

[1] Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, 185-211.

[2] Bar-on, R. (2006). The Bar-on model of emotional social intelligence (ESI). *Psicothema*, 18, 13-25.

[3] Rissanen, C. H. (2010). Factors that account for children's variability in social skill temperament and emotional intelligence. A dissertation for the degree Doctor of Philosophy presented to the graduate faculty of the University of New York.

[4] Engelberg, E., & Sjoberg, L. (2004). Emotional intelligence, affect intensity, and social adjustment. *Journal of Personality and Individual Differences*, 37, 533-542

[5] Liu, Q. X. (2015). Multi-family group therapy for adolescent Internet addiction: Exploring the underlying mechanisms. *Addictive Behaviors*, 42, 1-8.

[6] Schuler, T. A., Zaider, T. I., Li, Y., Masterson, M., McDonnell, G. A., Hichenberg, S., et al. (2017). Perceived family functioning predicts baseline psychosocial characteristics in U. S. participants of a family focused grief therapy trial. *J Pain Symptom Manage*, 54(1), 126-131.

[7] Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D. S. (1983). The McMaster model of family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9(2), 171-180.

[۸] آتش افروز، عسکر (۱۳۹۶). بررسی رابطه مدل کارکرد خانواده و استفاده مشکل‌زا از اینترنت با میانجی‌گری‌های خودکنترلی و هوش هیجانی. دو فصل‌نامه مشاوره کاربردی، ۷(۱)، ۶۵-۸۰.

[۹] جهانگیری، مالک، ثنائی ذاکر، باقر و نوایی‌نژاد، شکوه (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین عملکرد خانواده و هوش هیجانی نوجوانان پایه‌های دوم و سوم راهنمایی شهر تهران. پژوهش‌های مشاوره، ۱۰(۳۷)، ۶۰-۴۵.

[۱۰] محسنی، سحر، کهکی، فاطمه و حقیگو، بیبا (۱۳۹۶). رابطه بین احساس پیوستگی، نارسایی هیجانی خلقی و تیپ‌های شخصیتی دانشجویان. نشریه توسعه پرستاری در سلامت، ۸(۲)، ۲۴-۱۵.

[۱۱] فیست، گرگوری و فیست، جس (۲۰۰۲). نظریه‌های شخصیت. ترجمه یحیی سیدمحمدی (۱۳۸۶). تهران: انتشارات دوران.